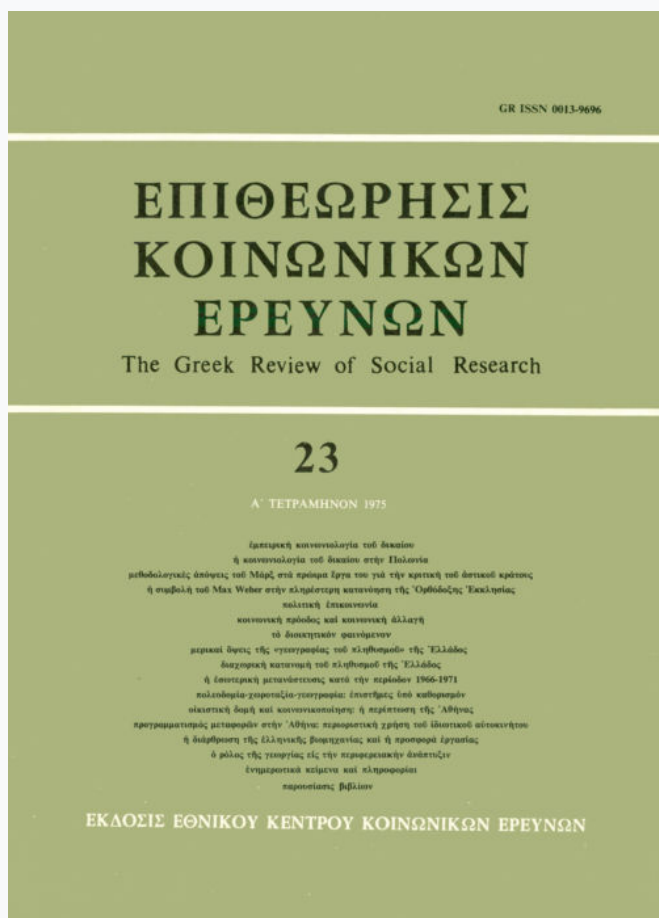

The Greek Review of Social Research

Vol 23 (1975)

23 A'

Η ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, του καθηγητή Αύγουστου Μπαγιόνα

Ηλίας Θερμός

doi: [10.12681/grsr.489](https://doi.org/10.12681/grsr.489)

Copyright © 1975, Ηλίας Θερμός

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Θερμός Η. (1975). Η ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, του καθηγητή Αύγουστου Μπαγιόνα. *The Greek Review of Social Research*, 23, 193. <https://doi.org/10.12681/grsr.489>

**παρουσίασις
βιβλίων**

‘Η Ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, του καθηγητή Αύγουστου Μπαγιόνα, έκδοσις «ΟΑΚΟΣ», Θεσσαλονίκη, 1974.

‘Η μελέτη του καθηγητή Μπαγιόνα. ‘Η Ιστορικότητα της συνείδησης στη φιλοσοφία του Γαλλικού Διαφωτισμού, αποτελεί μια αξιολογική και τολμηρή προσπάθεια να ασχοληθώ με ένα από τα πιο σοβαρά κεφάλαια της Ιστορίας του πολιτισμού.

‘Η θεωρητική βάση του συγγραφέα αποτελείται από τὰ ἐξῆς στοιχεία: 1) «‘Η μελέτη θὰ δικαιωθῇ θεωρητικὰ ἢ ἠθικὰ, ἀν ἀπὸ τοῦ περιεχομένου της τεκμηριωθῇ, ἔστω καὶ σὲ πολὺ περιορισμένη, ἔκταση, ἢ ἀντίληψη διὰ τοὺς παραδοσιακὰς ἀπορίες εἶναι δυνατόν νὰ λυθῶν ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ εἴτε θετικὰ, εἴτε μὲ τὴν ἀχρήστευσί τους, εἴτε μὲ τὴ μεταβολὴ τῆς μορφῆς τους». 2) «Ὅσο ὁ πολιτισμὸς ἐξελισσεται τόσο ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει ἓνα περιβάλλον ποὺ ἔχει ὁ ἴδιος διαμορφώσει μὲ τὰ πολιτιστικὰ του ἐπιτεύγματα». 3) «Πολὺ πὶο σημαντικὸ εἶναι τὸ ἐρώτημα ‘Τί εἶναι πολιτισμὸς’ παρὰ τὸ ἐρώτημα ‘Τί εἶναι κόσμος’, ἀν ὑποθεθῇ ὅτι στὴν ἔννοια ‘κόσμος’ ἀντιστοιχεῖ κάποια ξεχωριστὴ πραγματικότητα». 4) «Τὸ ἐρώτημα περὶ ‘κόσμου’ ταυρίζεται σὲ μιὰ κοινωνία μὲ ὅχι πολὺ προχωρημένον πολιτισμό, ἢ ὅποια ἀντιμετωπίζει ἓνα φυσικὸ περιβάλλον ποὺ οὐτε ἔχει γίνῃ γνωστὸ οὔτε ἔχει μεταβληθῇ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον».

Ἐκκινώντας ἀπὸ τὴν προϋπόθεση διὰ «ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ τὴν πὶο θεμελιώδη ἐπιστήμην τοῦ ἀνθρώπου» καὶ βασιζόμενος στὸν πὶο πάνω θεωρητικὸ πλαίσιο, ὁ συγγραφέας ἀναπτύσσει, μὲ καταπληκτικὴ σαφήνεια, τὴν ἱστορικότητα τῆς συνείδησης, ὅπως ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὰ κύρια ρεύματα τοῦ Γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ.

Παράλληλα μὲ τὸ ρόλο τῆς συνείδησης στὸ Γαλλικὸ Διαφωτισμὸ ἐξετάζεται στὸ βιβλίον καὶ ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἱστορικότητα τῆς συνείδησης στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ σκέψη, ἡ χριστιανικὴ σκέψη, ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνα, καὶ οἱ προεκτάσεις τοῦ Γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ στὴν ἐποχὴ μας.

‘Η συστηματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος θεμελιώνει σὲ μεγάλῳ βαθμῷ τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινᾷ ὁ συγγραφέας. ‘Η ὠριμὴ ἀναλυτικὴ διαδικασίᾳ καὶ ἡ διαύγεια καὶ σαφήνεια τῆς γλώσσας εἶναι θετικὰ στοιχεῖα ποὺ συμβάλλουν στὴν πραγμάτωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ συγγραφέα.

Τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο ὅμως ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινᾷ ἡ μελέτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἀποδειγμένο στὸ σύνολό του, καὶ ταυτόχρονα ἐπιτρέπει διαφορετικὴ ἀντίληψη πάνω στὴ σχέση Κόσμος-Ἀνθρώπος-Πολιτισμός-Κοινωνία. ‘Η θέσις τοῦ συγγραφέα πὸς μιὰ κοινωνία ποὺ προβληματίζεται πάνω στὸ ἐρώτημα «Τί εἶναι πολιτισμός» ἔχει πὶο προχω-

ρημένο πολιτισμὸ ἀπὸ τὴν κοινωνία ποὺ ἐρευνᾷ τὸ ἐρώτημα «Τί εἶναι κόσμος», δὲν φαίνεται πὸς εἶναι δυνατόν νὰ θεμελιωθῇ ἀπόλυτα. Τόσο ὁ πολιτισμὸς ὅσο καὶ ἡ ἔννοια κόσμος εἶναι δυνατόν νὰ ἐξεταστοῦν σὺν ἀλληλοεξαρτώμενα καὶ ἐξελισσόμενα φαινόμενα. ‘Η ἀντιμετώπιση τῆς σχέσης Πολιτισμός-Κόσμος πρέπει νὰ συμπεριλάβει καὶ τὴν ὁδομὴν ‘Υλὴ Τεχνολογία-Επιστήμη-Ενέργεια. Τὸ φυσικὸ καὶ πνευματικὸ περιβάλλον δημιουργοῦν σχέσεις ἀλληλοεξάρτησης καὶ ἀλληλοεπίδρασης μὲ ἐξελικτικὴ διαδικασία.

Ἐνῷ ἡ παρατήρηση τοῦ συγγραφέα φαίνεται νὰ ἰσχύει στὴ φεουδαρχικὴ καὶ βιομηχανικὴ κοινωνία, ὅπου ἡ διανόηση ἀσχολεῖται στὴν πρώτη μὲ τὸ φαινόμενο κόσμος καὶ στὴ δεύτερη μὲ τὸν πολιτισμό, μιὰ μελλοντικὴ κοινωνία ποὺ λειτουργεῖ στὴ μεταβιομηχανικὴ ἐποχὴ θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα Πολιτισμός-Κόσμος σὲ σχέση ἀλληλοεξάρτησης καὶ κάτω ἀπὸ τὸ πρῶμα μιὰς σφαιρικῆς ἀντίληψης.

Τὸ ἔργο τοῦ καθηγητῆ Μπαγιόνα ἀποτελεῖ σοβαρώτατη προσφορά στὸ προβληματισμὸ τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς φιλοσοφικῆς καὶ κοινωνικῆς σκέψης. Πολὺ σωστὰ συνειδητοποιεῖ ὁ συγγραφέας τὸ φαινόμενο τῆς ἀντιστοιχίας τῆς νεοελληνικῆς στοχασμοῦ πὸς ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὴν ἱρασιοναλιστικὴ τάση μὲ κύρια στοιχεῖα τὸν ὑπερβολικὸ ὑποκειμενισμό, δογματισμό καὶ τὴ μηχανιστικὴ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων. ‘Η συστηματικὴ μελέτη τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῆς συνείδησης εἶναι βασικὴ προϋπόθεσις γιὰ μιὰ ὀρθολογικὴ καὶ σφαιρικὴ κατανόηση τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. ‘Ας ἐλπίσουμε διὰ αὐτὴ ἡ μελέτη θὰ γίνῃ τὸ ἐναυσμα γιὰ τὴν ἀναζήτησιν καὶ τὴ δημιουργίαν μιᾶς ὀρθῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς προσωπικότητας τοῦ σύγχρονου Ἑλλήνα.

Καθηγητὴς ΗΑΙΑΣ ΘΕΡΜΟΣ
Πανεπιστήμιο Texas A & M
College Station, Texas

Paul Henri Stahl (ἐκδ.), *Ethnologie de l'Europe du Sud-Est*, Paris, La Haye: Mouton, 1974, σ. 312.

‘Η περίοδος ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων, κατὰ τὸν δέκατο ἑνατο αἰῶνα, μολοντοὶ εἶναι ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὴ σπουδὴ τῆς ἱστορίας τῶν βαλκανικῶν λαῶν δὲν ἔχει με-